

דף קכג.

מדוכה אם יש בו שום מטלטלין אותה

The Mishna (122b) states that one may use a hammer on Shabbos to crack nuts. Rabba (end of 122b) explains that the Mishna is referring to a blacksmith's hammer. Even though such a hammer is classified as *muktzah* under the category of *כלי שמלאכתו לאיסור* - a utensil used [primarily] to perform types of labor which are forbidden on Shabbos - the Mishna teaches that one may move a hammer to perform a permitted task [needed for Shabbos].¹ [Rava on 123b says that a *כלי שמלאכתו לאיסור* may also be moved for the sake of its place. However, moving it out of the sun, meaning, away from a dangerous area for its own protection - is prohibited.]

There is another class of *muktzah* called *מוקצה מחמת גופו* (items that are inherently *muktzah*) which is more restrictive than *כלים שמלאכתו לאיסור*. This class of *muktzah* pertains to items which are neither utensils nor food, and by their very nature are not prepared for use, such as rocks and twigs. These items may not be moved on Shabbos for any purpose, not even for the sake of their place or to perform a permitted task with them (unless they were designated for use before Shabbos).

We learned above on 43b that even though a corpse is included in this stringent class of *muktzah* (i.e., *מוקצה מחמת גופו*), the sages permitted moving a corpse out of the hot sun if one places a permitted item on it, such as a *ככר או תינוק* - loaf of bread or child. The Gemara below on 142b, states that the permit of *ככר או תינוק* may be employed only for the sake of *כבוד המת* - dignity of the deceased - (i.e., to prevent it from rotting in the sun), but in general such a device may not be used to permit the movement of *muktzah* items.

The Gemara (beginning of 123a) cites a braysoh which says that a mortar which is used to crush garlic is *muktzah*. [The Pri Megadim² explains that even though the mortar is sometimes used to hold garlic, which is a permitted use, it is classified as a *כלי שמלאכתו לאיסור* since its primary function is to crush garlic, which is a prohibited function.]

The braysoh says, however, that if there is some garlic in the mortar then it may be moved along with the non-*muktzah* garlic.

In light of the fact that the Gemara on 142b limits the permit of *ככר או תינוק* to the case of a corpse in the sun, the Rishonim question why it is permissible to move the *muktzah* mortar just because it contains garlic.

Several answers:

(a) The Rosh³ draws a distinction between *muktzah* items in the category of מוקצה מחמת גופו and those in the category of כלים שמלאכתן לאיסור. Although the device of "ככר או תינוק" does not permit the movement of non-utensils which are in the stringent category of מוקצה (except in the case of a corpse, Gemara 142b), the Rosh suggests that the device of "ככר או תינוק" may be employed to permit the movement of *muktzah* utensils belonging to the more lenient category of כלים שמלאכתן לאיסור, such as a mortar.⁴

(b) The Meiri, citing Chachmei Tzarfas, explains that the permit of ככר או תינוק is limited to a corpse only when it is placed there on Shabbos. However, if a ככר או תינוק was already on a *muktzah* item from before Shabbos then it serves to permit the movement of any *muktzah* item. The braysoh which says that the mortar may be moved if it contains garlic is referring to a case in which the garlic was in the mortar since the onset of Shabbos.⁵

(c) The Rashba explains that even though placing a ככר או תינוק on the mortar does not permit its movement, placing garlic there does because a mortar is designed to hold garlic and it is compared to pot with food, which may be moved (even though an empty pot is *muktzah* under the category of כלי שמלאכתו לאיסור). Even though an empty mortar and an empty pot are *muktzah* (i.e., כלים שמלאכתן לאיסור) since their primary use is for *melacha* (i.e., crushing garlic and cooking food), when a mortar contains garlic or when a pot contains food, they are viewed as כלים שמלאכתן להיתר - utensils used for permitted purposes - since holding garlic and food is one of their designated uses, and they are not *muktzah*.⁶

דף קכד.

הני קערות היכי מטלטלין להו

The Mishna cites the novel view of R' Nechemia who restricts the movement of all

vessels, even כלים שמלאכתן להיתר - vessels designated for permitted uses, e.g., dishes and silverware. The extent of R' Nechemia's restriction, however, is a matter of dispute.

Rabba maintains that (according to R' Nechemia) כלים שמלאכתן להיתר, such as dishes, may be moved only for their designated use, i.e., for serving food (see Rashi רבא ד"ה).

Rava maintains that they may also be moved לצורך מקומן (for their place).

The Gemara asks, how, according to Rabba's interpretation of R' Nechemia, can a person remove his plates from the table after his meal on Shabbos.

[The Gemara answers that leaving dirty dishes on the table is repulsive and the sages permitted removing a repulsive *muktzah* item which causes discomfort (גרף של רעי).]

The Rashba wonders why the Gemara's question is addressed specifically to Rabba. Even according to Rava who says that plates may be moved for their place, it is difficult to understand why one is permitted to carry the dishes from the table to the kitchen counter (or dishwasher). If moving dishes is permitted only for the sake of their place (לצורך מקומו), one should be required to deposit the dishes in the first available spot, such as, on the floor near the table.

Evidently, notes the Rashba, when the rabbis granted permission to move an item for its place they did not require him to drop it immediately. Rather, once a person is holding a *muktzah* item in his hand, he has permission to continue carrying it to wherever he wishes.

Even though the halacha does not follow R' Nechemia, and one is permitted to move dishes for any purpose he wishes, the Rashba's observation has halachic ramification with regard to כלים שמלאכתן לאיסור.

The Shulchan Aruch⁷ rules based on the Rashba that if one moves a כלי שמלאכתו לאיסור for the sake of its place, he may deposit it

wherever he wishes (see also Rashi above 43a ד"ה בצריך מקומו).⁸

The following are several leniencies that are stated with regard to this halacha:

(a) The Magen Avraham⁹ maintains that even if a *muktzah* item was mistakenly lifted (without a valid reason), one is not obligated to immediately drop it. Rather, once a person is holding *muktzah*, he is permitted to continue holding it and he can deposit it at his convenience.

(b) Furthermore, he says,¹⁰ not only does this heter (permit) apply to a לאיסור, it even applies to one who is holding something that is מוקצה מחמת גופו such as money.

(c) The Pri Megadim¹¹ maintains that once a person is holding *muktzah*, not only is he permitted to continue to hold it, he is even permitted to pass it from one hand to another. Moreover, the *muktzah* may be passed from one person to another.

It must be noted, however, that the above stated leniencies are subject to dispute:

(a) The Vilna Gaon¹² disagrees with the above cited Magen Avraham and maintains that if one wrongfully picked up *muktzah*, whether deliberately or by mistake, he is required to drop it immediately. He asserts that one is not permitted to continue to hold a *muktzah* item in his hand unless he initially had a legitimate reason to pick it up (e.g., it was taken לצורך גופו (ומקומו)).

(b) The Even HaOzer¹³ maintains that this heter applies only to *muktzah* items which are in the category of כלים שמלאכתן לאיסור. However, if one is holding *muktzah* items which are in the category of מוקצה מחמת גופו, such as money or stones, he must immediately drop them. In fact, he says that as soon as a person finishes eating a fruit, he must immediately release the pit from his hand because the pit is מוקצה מחמת גופו.

(c) The Tosfos Shabbos¹⁴ prohibits passing the *muktzah* from one hand to another (and he

certainly prohibits passing *muktzah* from one person to another).

דף קכה:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה

The Mishna cites a dispute between R' Eliezer and the Chachamim as to whether one is permitted to board up a window with a plank on Shabbos.

The Gemara explains that everyone agrees that אין עושין אהל ארעי בתחלה בשבת - it is prohibited to create a new אהל (tent or structure) on Shabbos, even if it is only a temporary *ohel*. However, the Chachamim permit adding to an existing *ohel*. Therefore, they permit closing up a window with a board (in a temporary fashion) because such an act merely completes an existing wall and does not create a new wall.

Rashi says that the *issur* to create an *ohel* applies only to a roof. However, one is permitted to erect a temporary wall or partition on Shabbos. According to Rashi our Mishna is not referring to an ordinary window, but rather to an opening in the roof, i.e., a skylight.

Tosfos, however, maintains that in certain situations erecting a temporary wall or partition is also prohibited, namely, where it is a מחיצה המתרת - a partition that functions to validate, i.e., to effect a halachic change. For example, if one has a succah with only two walls, he may not hang a curtain on Shabbos to form a third wall, since the third wall functions to validate the succah (because a succah consisting of less than three walls is invalid).

Tosfos argues that the term חלון implies a window, not a skylight. When the Mishna wishes to refer to a skylight it uses the term ארובה not חלון as in Beitzah 35b (cf., Bereishis 7:11, וארובות השמים נפתחו - and the windows of the heavens were opened.)

The Chasam Sofer, in defense of Rashi, points out that in the Shabbos morning prayers, in the *bracha* "יוצר אור", the term חלון is used with regard to an opening in the heavens, as it

states תלונני רקיע and [Hashem] splits open the windows of the Heavens. This proves that the term חלון can be used also with regard to a roof-like opening.

The Mordechai¹⁵ writes that it is permitted to place a *mechitzah* - partition - (on a temporary basis) between the men and the women at a sermon. Such a partition is not considered a מחיצה המתרת since the sermon could halachically be delivered even without a *mechitzah*. Such a *mechitzah* functions לצניעות - יתירה - to provide an added measure of modesty - and a *mechitzah* which functions merely for privacy or modesty purposes (rather than for halachic validation) may be hung on Shabbos, as Tosfos says.¹⁶

דף קכז:

חריות של דקל שגדרן לשם עצים

As we learned above, non-utensil items, such as sticks and stones, are classified as מוקצה מחמת גופו and may not be moved [on Shabbos] for any purpose. It is possible, however, to eliminate the *muktzah* status of such objects by properly designating them for use before Shabbos.

The halacha¹⁷ follows R' Shimon ben Gamliel who says that if one has palm branches (which were originally intended for use as firewood), and before Shabbos he mentally decided to use them as a bench for sitting, they are no longer *muktzah*. The branches are now regarded as an ordinary bench since they were designated to be used for sitting, even though the owner did not perform any physical act with them (such as bundling them together) to signify that he intends to use them as a bench. The Shulchan Aruch indicates that even if the owner's intention was to use the branches as a bench only temporarily, for a single use, it is sufficient to remove the *muktzah* status from the branches.¹⁸

The Gemara above on 125b cites a dispute with regard to designating a נדבך של אבנים - row of [building] stones - for benches.

The Ramoh¹⁹ rules that the halacha regarding stones is identical to that of branches, i.e., if one had in mind before Shabbos to sit on stones, they are not *muktzah*.

Many authorities, including the Rambam, Shulchan Aruch and Magen Avraham,²⁰ rule in contrast to the Ramoh that mental designation is not sufficient to remove the *muktzah* status of stones but rather one must perform a physical act with the stones, such as, arrange them as benches before Shabbos (see 125b).²¹ These authorities are of the opinion that since sitting on stones is not so common, mere mental designation as a bench is not sufficient.

The Shulchan Aruch²² indicates that if one mentally designates some stones before Shabbos as a permanent bench, then their *muktzah* status is lifted even without a physical act.

• The Shulchan Aruch²³ writes that if one wishes to use a small stone to crack nuts, mental designation is sufficient because it is common to use stones for that purpose.

דף קכז:

כיון דחזיא לכהן שפיר דמי

1] • Produce of Eretz Yisrael prior to the separation of *terumah* and maaser is called *tevel* and is forbidden for consumption by all, even by Kohanim.

The Mishna (126b) says that *tevel* is *muktzah* because it has no use on Shabbos - since it is forbidden for consumption in its current *tevel* state. [Also, it is not possible to remove its *tevel* status on Shabbos because it is prohibited (*miderabbanan*) to separate *terumah* and maaser on Shabbos.]²⁴

The Mishna says that *terumah*, in contrast to *tevel*, is not *muktzah*. The Gemara (127b) explains that even *terumah* owned by a Yisrael

(who is forbidden to partake of *terumah*) is not *muktzah* since it is fit for a Kohen.

The Rishonim on 46b address another instance of an item which is of no use to its owner but is of use to others: The Ran asserts that if someone makes a *neder* (vow) not to eat a certain food, he may not handle that food on Shabbos because it is *muktzah* since it is of no use to him. The Ran likens this food to a small remnant of material owned by a wealthy individual for which he has no use. The Gemara (47a) says that if the owner considers the small piece of material as trash and expects to dispose of it, then it is *muktzah* even though a poor person would use such material as a patch for his torn clothing. So too, argues the Ran, if one's food is forbidden to him due to a vow, it is *muktzah*.²⁵

Tosfos (ד"ה מי יימר) disagrees and differentiates between an item which is inherently useless to its owner (such as a fabric remnant) and one which cannot be used due to halachic reasons. Tosfos adduces proof from our Gemara that an item that cannot be used by its owner due to halachic restrictions (rather than because it is inherently useless to him, see Tosfos 127b, ד"ה כיון) is not *muktzah* as long as it is useful to others, just as *terumah* [owned by a Yisrael] is not *muktzah*.²⁶

2] The Pri Megadim²⁷ discusses whether matzos are *muktzah* on Erev Pesach (which falls on Shabbos) - in view of the fact that the sages forbade eating matzoh on Erev Pesach.²⁸

He says that ordinary matzos are not *muktzah* on Erev Pesach since one could feed them to young children²⁹ or to his birds, just as our Gemara says that *terumah* is not *muktzah* since it is fit for Kohanim.

The Pri Megadim says, however, that if one has a limited amount of *shmurah* matzos that he designated specifically for the seder, they are

muktzah before Pesach (since one would never allow his children to eat those matzos).³⁰

• R' Akiva Eiger³¹ writes that an adult may not handle food on Yom Kippur since one has no use for food on Yom Kippur when there is a Torah prohibition to eat.

The Imrei Binah³² disagrees and maintains that since food is fit for children on Yom Kippur even adults may handle it - just as Yisraelim are permitted to handle *terumah* even though *terumah* may be eaten only by Kohanim.³³

דף קכח:

כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו

The Mishna says that one may overturn a basket in front of chicks to enable them to climb up to their nest. The Mishna thus indicates that directly lifting chicks is prohibited on Shabbos because they are *muktzah*.³⁴

[The Mishna then says, however, that in cases that involve *צער בעלי חיים* - suffering to living creatures - the sages relaxed certain laws of *muktzah* and allowed pushing (or partially moving) an animal to help alleviate its distress.]

The Ran explains that animals and birds are *muktzah* because they have no use (since it is prohibited to slaughter on Shabbos). The Mishna Berurah³⁵ explains that they are in the same category of *muktzah* as stones and twigs (i.e., מוקצה מחמת גופו) because they have no use on Shabbos and they are neither a food nor a utensil.³⁶ [On Yom Tov, when slaughtering is permitted, animals which were designated for slaughter are not *muktzah*.³⁷]

Rabbeinu Yosef (cited by Tosfos 45b, ד"ה הכא ב"ע) asserts that a chick that is fit to be used as a child's pet is not *muktzah* since it has a use.

Tosfos (ibid.), citing our Mishna, disagrees and maintains that chicks are *muktzah* even though they can serve as a child's pet.³⁸

The Maharach Ohr Zaruah³⁹ discusses whether pet song-birds, whose chirping people enjoy listening to, are *muktzah*. Initially, he

argues that they are not *muktzah* since they have been designated for use as pets (just as branches that were designated as a bench for sitting are not *muktzah*, see Al Hadaf above דף קכו). [The Mishna which considers a chick as *muktzah* is referring to an ordinary chick which was never designated as anyone's pet.]

In conclusion, the Maharach Ohr Zaruah⁴⁰ cites the Rosh who says that all living creatures are *muktzah*, regardless of their designation. He says, since most animals do not have a use on Shabbos, the sages prohibited the movement of all animals (לא פליג).

The Shmiras Shabbos K'Hilchoso,⁴¹ citing Horav Shlomo Zalman Auerbach, suggests that a seeing-eye-dog is not *muktzah* since it is designated to serve as a guide for blind men. [However, he advises consulting with a competent halachic authority on this matter.]⁴²

דף קכט.

חיה כל זמן שהקבר פתוח מחללין עליה את השבת

The Mishna (128b) says that Shabbos may be desecrated on behalf of a woman during childbirth. The Gemara says that a woman in labor is considered a *חולה שיש בה סכנה* (critically ill person) from the time of פתיחת הקבר - the opening of her womb. Nehardeai (129b) say that her condition is considered critical until seven days after birth.⁴³ He says, however, that there is a difference between the first three days of the week following her birth, and the latter four days. During the first three days, we desecrate Shabbos to provide her with anything that people consider necessary for a new mother, even if the mother claims it is unnecessary. From the fourth day after childbirth until the seventh day, Shabbos is desecrated only for treatments or provisions that the mother does not object to. [The Magen Avraham⁴⁴ writes that if a doctor contradicts the mother and maintains that the proposed treatment is important for her well-being, then we provide it

for her despite her objection - even during the latter part of the week.]

The Maggid Mishna⁴⁵ infers from the wording of the Ramban that Shabbos is desecrated to provide a *חולה שיש בו סכנה* with anything that is commonly considered beneficial to his health (e.g., a hot nutritious meal) even if it is not considered critical to his well-being. Even if we know, for example, that delaying the nutritious meal until after Shabbos will not worsen the patient's condition, we still desecrate Shabbos to provide him a hot meal.

Rashi (ד"ה דבר שאין בו סכנה) indicates that Shabbos may be desecrated only for treatments and provisions whose absence or delay can result in life endangerment, but not to provide the patient with additional comforts not essential to his survival.⁴⁶

The Gemara (128b) says that one may kindle a lamp for a woman in labor⁴⁷ to provide her with light needed for her care. Furthermore, a lamp may be kindled even if the patient is blind and has no use for it, because the knowledge that the people assisting her have the necessary light to take care of her needs is comforting to the patient.

The Tashbatz⁴⁸ explains that even if the lack of light will definitely not worsen the mother's condition, it is still permitted to kindle a lamp on Shabbos for the new mother since it comforts her. The Tashbatz agrees with the Maggid Mishna that anything that enhances the critically ill patient's condition (or mood) is permitted on Shabbos, even if not vital to his health.

The Meiri explains that we are concerned that the patient might be frightened in the dark and fright can endanger his health. The Meiri apparently concurs with Rashi, that one may not desecrate Shabbos to provide mere comfort or peace of mind. Therefore, the Meiri finds it necessary to explain that the absence of light can intensify the patient's illness.

The Igros Moshe⁴⁹ discusses whether a woman in labor who takes a taxi to the hospital on Shabbos may be accompanied by her husband (or another companion) so that they could comfort her, just as it is permitted to kindle a lamp to provide a sick man with peace of mind. He argues that the fear of dark that the Meiri speaks of perhaps stems from the mother's concern that the midwife will not be able to properly attend to her needs. This fright perhaps is more acute than travelling alone in a taxi. Perhaps the husband's companionship is not considered as essential as kindling a light for the patient (and according to the Meiri is would not be permitted since it is not essential to her health).⁵⁰

In conclusion the Igros Moshe permits a man to accompany his wife in labor in a taxi to the hospital if she strongly desires his companionship - because merely sitting in a taxi does not involve a *melacha* min haTorah.

The Chazon Ish⁵¹ does not merely permit one to accompany his wife to the hospital, he strongly urges every husband to do so.⁵²

דף קל:

כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר

כך אין מביאין אותו דרך גגות

The posuk 'וביום השמיני ימול וגו' - and on the eighth day he shall be circumcised - teaches that it is a mitzvah to perform a *bris* on an infant on the eighth day even if the eighth day is Shabbos. [A postponed *bris* that is performed after the eighth day may not be performed on Shabbos.]

R' Eliezer (Mishna 130a) contends that not only does the actual circumcision take precedence over Shabbos, but the *מכשירין* - preparatory arrangements - as well. For example, if there is no knife, one may go and fetch one (and carry it through the *reshus horabbim*) or manufacture one.

The halacha follows R' Akiva who disagrees and maintains that only the *bris milah* itself

overrides Shabbos. However, *מכשירין* which can be arranged before Shabbos, such as obtaining or manufacturing a knife, may not be performed on Shabbos.

The Gemara (130b) cites a braysoh which says that not only is it prohibited to carry a *milah* knife through a *reshus horabbim* (public domain where carrying is biblically proscribed), it is even prohibited to carry it through a *חצר שאינה מעורבת* (a shared yard in which no eruv was prepared, see above דף קא) where carrying is rabbinically prohibited.

Accordingly, if the *milah* knife was not brought to the infant's home before Shabbos, the *bris* must be postponed until Sunday.

The Shulchan Aruch⁵³ rules that for the sake of *bris milah* one may instruct a non-Jew to perform a rabbinically proscribed *melacha*.

The Mishna Berurah,⁵⁴ rules that one may instruct a non-Jew to bring the *milah* knife through the street because many authorities are of the opinion that our streets today are classified as a *karmelis* (a domain where carrying is only rabbinically prohibited) since they are not traversed by 600,000 people daily (see above דף ק).

The Magen Avraham⁵⁵ states that one should not instruct a non-Jew to carry his infant to shul for a *bris* on Shabbos (even if the street is classified as a *karmelis*) because the *bris* can be performed at home and need not be performed in shul.

The Machatzis Hashekel adds that even if the *milah* knife happens to be in the shul, one should instruct the non-Jew to carry the knife to his house, rather than have him carry the infant to the shul. He explains that carrying the infant to the shul entails two-way transportation because the infant must be carried back home to his mother after the *bris*, whereas the knife needs to be carried through the street only one time since it can remain in the house after the

bris. Therefore, it is better to have the knife carried to the infant's house.

[The Eliyahu Rabba⁵⁶ cites a lenient view that permits instructing a non-Jew to carry the infant to shul for the *bris* through a *karmelis* because it is advantageous to perform a *bris milah* in a shul, in the presence of a large crowd.]

The Tiferes Yisrael⁵⁷ maintains that if there is no non-Jew available, one may ask a child below the age of Bar Mitzvah to carry the knife for the *bris*.

R' Akiva Eiger⁵⁸ disagrees and maintains that even if one is not obligated to restrain a child from performing a *melacha*, one may not allow a child to perform a *melacha* on behalf of an adult (see above ⁵⁹דף קכא) even for the sake of a mitzvah.⁶⁰

דף קלא:

לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת

R' Eliezer maintains that מכשירי לולב - preparations for the mitzvah of lulav - may be performed on Shabbos (just as מכשירי מילה).

R' Eliezer deduces this halacha from the extra term וביום stated in the Torah with regard to the mitzvah of lulav which implies that the lulav should be taken even on Shabbos. The Gemara explains that since the actual mitzvah of taking the lulav does not involve a *melacha*, the extra term "וביום" evidently is needed to teach that מכשירי לולב may be performed on Shabbos. For example, if one does not have a lulav, R' Eliezer permits him to pick one from the tree on Shabbos even though picking the lulav is only a preparation for the mitzvah.

[Note: This discussion about violating Shabbos for the sake of lulav was relevant during the times of the Bais Hamikdash when the *lulav* was taken even on Shabbos (on the first day of Succos). Today, due to a rabbinical decree we do not take the lulav on Shabbos, see Succah 42b, 43a.^{61 62}]

The Sefas Emes asks why R' Eliezer assumes the actual mitzvah of *lulav* never involves a Shabbos violation. If one holds an esrog with *haddasim* and *aravos*, and he detaches a lulav from the tree with the intention of fulfilling the mitzvah, then he fulfills the mitzvah of *lulav* at the moment he lifts the *lulav* and detaches it from the tree. Perhaps the extra term וביום teaches that one is permitted to detach a lulav on Shabbos when the act of detaching involves the actual mitzvah of *lulav*, as in the above case. How then, does R' Eliezer know that the posuk comes to teach that one may violate Shabbos even for the sake of מכשירי לולב?

The Sefas Emes answers that the key difference between מכשירין and the mitzvah itself lies with whether the act could have been performed before Shabbos (see R' Akiva's statement in the Mishna 130a, כל מלאכה שאפשר (לעשותה מע"ש). Even if one fulfills the mitzvah of *lulav* as he detaches it from the tree, it is termed מכשירי לולב - a *lulav* preparation - since the lulav could have been detached before Shabbos.⁶³

Alternatively, the Tzlach⁶⁴ maintains that detaching a *lulav* is not essential to the fulfillment of the mitzvah, because one can fulfill the mitzvah by grasping the lulav while it is still attached to the tree.⁶⁵ [He explains that detaching the lulav is necessary only if the other species are attached to the ground at a different location, making it impossible to join them with the *lulav* while attached. In such a case, detaching the *lulav* to take it to the location of the other species, although indeed necessary for the mitzvah, is not the actual mitzvah act but rather is classified as מצוה מכשירי.]

דף קלב.

ע"כ לא פליגי רבנן אלא במכשירי מילה

R' Akiva (and the Rabbanan) disagree with R' Eliezer and only permit performing a

דף קלג.

אם לא שחק בשבת לועס בשיניו ונותן

melacha for the actual mitzvah of *milah*, but not for the מכשירי מילה. If one forgot to prepare the *milah* knife and the necessary bandages before Shabbos, the *bris* must be postponed until Sunday (unless the preparation can be arranged without performing any *melachos*).

[The Gemara here cites the Rabbanan's source for permitting the circumcision itself on Shabbos.]

Tosfos in Yevamos (6b, טעמא) says that R' Akiva forbids the performance of מכשירין on Shabbos only if it was possible to prepare them before Shabbos and one neglected to do so. [Indeed, R' Akiva in the Mishna does not state that all מכשירין are forbidden on Shabbos. Rather he states, "any *melacha* that could have been done before Shabbos does not override Shabbos," thus indicating that preparations which could not have been performed before Shabbos are permitted on Shabbos.]

Horav Elchanan Wasserman⁶⁶ gleans from Tosfos that if one made the necessary preparations before Shabbos and due to an accident additional preparations are necessary on Shabbos (e.g., the knife was stolen or ruined on Shabbos), one may perform the necessary preparations on Shabbos since he did everything possible before Shabbos and he is not at fault.

The Meiri also seems to take this approach for the Meiri states that any *melacha* which could have been done before Shabbos but due to negligence was not done, may not be performed on Shabbos. This indicates that if one of the necessities for the *bris* is missing due to an אונס - accident, then it may be performed on Shabbos.⁶⁷

This view, however, is disputed by many authorities. The Magen Avraham⁶⁸ and many other authorities indicate that under no circumstances may one violate a *melacha* for מכשירי מילה, even if it was impossible for one to perform the מכשירי מילה before Shabbos.⁶⁹

In Mishnaic times, after the circumcision they would bandage the wound with crushed כמון - cumin - for healing purposes. The Mishna says that if one forgot to crush the cumin before Shabbos, he should crush it with his teeth, rather than in the usual manner.

Tosfos (133b, ד"ה לועס) points out that even though the circumcised infant is classified as a חולה שיש בו סכנה - critically ill person - for whom Shabbos may be violated, the rule is כל היכי דאפשר לשנויי משניין - whenever possible one must perform the *melacha* in an unusual manner. [One minimizes the Shabbos desecration by performing *melacha* in an usual manner because as a general rule, a *melacha* performed in an unusual manner - in an unusual manner - is only a rabbinic *issur*, Mishna 92a.]

The Gemara (end of 128b) states this principle of כל היכי דאפשר לשנויי משניין with regard to a woman in labor. The Gemara says that if the laboring mother requires oil (which is now in another domain), the oil should be transported through the street in an unusual manner.

The Ramoh⁷⁰ rules that as a general rule when attending to the needs of the critically ill on Shabbos, one must try to perform any necessary *melacha* in an unusual manner - in an unusual manner - as the above cited Gemaras indicate. Also, whenever possible one should try to have a non-Jew perform the necessary *melachos* to avoid unnecessary Shabbos desecration. [The Ramoh cautions, however, that one should employ these methods only if he is certain that it will not result in any delay and the patient's life will not be unduly endangered.]

The Rambam,⁷¹ however, indicates that as a general rule one who attends to the needs of a חולה שיש בו סכנה should personally perform all necessary treatments in the most direct manner. One should perform the tasks himself in the

דף קלד:

מרחיצין את הקטן בין לפני המילה

ובין לאחר המילה

usual manner without asking a non-Jew to perform them for him.

The Maggid Mishna⁷² explains that according to the Rambam, the aforementioned rule of כל היכי דאפשר לשנויי משנין applies only in the case of a mother in labor because her condition is not as serious as an ordinary חולה since giving birth is a natural process which does not usually result in death. Although a critically ill person should be treated in the normal manner (according to the Rambam), a mother giving birth must be treated כלאחר יד whenever possible because in this regard she is not in the same category as an ordinarily חולה שיש בו סכנה.

Question:

Why, according to the Rambam, does our Mishna require one to crush the cumin for the circumcision wound with his teeth instead of in the normal manner?

Two answers:

(a) The Sefas Emes (in defense of the Rambam) explains that since there is negligence involved, for they should have prepared cumin before Shabbos, the halacha is stringent and requires crushing it in an unusual manner.⁷³

(b) Alternatively, the Mishna is speaking of a case in which they realized that cumin was missing before the *bris milah* was performed. In such a case, since the infant is not presently in any danger one may not violate a Torah *issur* to prepare the cumin (because preparation of the cumin is classified as מכשירי מילה which do not override Shabbos). The Rambam subscribes to the view of the Baal Hama'or (mentioned below, next daf) that it is forbidden to perform the *bris* with the knowledge that Shabbos will have to be desecrated afterwards (to prepare the cumin) to preserve the infant's life.

Therefore, the Mishna does not permit preparing the cumin (to enable the *bris* to be performed) unless it can be prepared in an unusual manner.⁷⁴

The Mishna says that on Shabbos one may bathe an infant in hot water before and after his *bris*. In Mishnaic times these baths were considered vital to the health of the infant.

In the event that no hot water was prepared before Shabbos, or the prepared water spilled, the *bris* would have to be postponed until Sunday. Heating water to enable the *bris* is considered מכשירי מילה and, as we learned above, it is prohibited to perform a *melacha* for the sake of מכשירי מילה (according to R' Akiva, whom the halacha follows). [See Gemara in Eruvin 68a where it states that one is permitted, under certain conditions, to request a non-Jew to heat the water.]

The Ramban draws a distinction between the hot water which is necessary for the pre-*milah* bath and the water required for the post-*milah* bath. He argues that if one has sufficient water for the pre-*milah* bath, he should bathe the infant and perform the *bris* without concerning himself about the Shabbos desecration that will ensue after the *bris* (איך למצוה אלא שעתה). He argues that once the *bris* is performed, water may then be heated for the post-*milah* bath since at that point the infant's life is in danger and as always, it is permitted to violate Shabbos when *pikuach nefesh* (danger to life) is involved.

The Ba'al Hama'or⁷⁵ takes issue with the Ramban, maintaining that if there is insufficient water for the post-*milah* bath (or if the cumin that is necessary for treating the wound is in another domain and must be carried through a *reshus horabbim*), the *bris* must be postponed. Performing the *bris* with the knowledge that Shabbos will have to be desecrated afterwards to preserve the infant's life is tantamount to heating the water before the *bris* (which is prohibited).⁷⁶

Above on דף קלג we cited the Mishna which states that if one forgot to crush the cumin before Shabbos, he should crush it with his teeth on Shabbos, so as to avoid the performance of a *melacha* min haTorah.

The Rashba⁷⁷ maintains that in a case in which crushing or bringing the cumin entails a *melacha* min haTorah, the *bris* must be postponed. The Rashba accords with the Baal Hamoer's view - that it is prohibited to perform a *bris* with the knowledge that Shabbos will have to be violated afterwards to save the infant's life.⁷⁸

According to the Ramban, the Mishna advises crushing the cumin in an unusual manner only because we try to minimize the Shabbos violation whenever possible (כל היכי (דאפשר לשנויי משניי). However, if this option is not available, the *bris* is performed anyway and the cumin is carried or crushed after the *bris* - when the infant is in a state of *pikuach nefesh*.⁷⁹

דף קלה.

אהדריה אתליסר מהולאי עד דשויה כרות שפכה

The Gemara cites a dispute as to whether an infant who is born כשהוא מהול - born circumcised (i.e., without any noticeable foreskin) - must undergo a *bris* procedure called הטפת דם ברית which involves letting some blood by making a small incision.⁸⁰ Many are of the opinion that הטפת דם ברית is required on an infant who was born circumcised but they say this procedure may not be performed on Shabbos.

The Gemara relates that Rav Adda bar Ahava had a child who was born circumcised and whose eighth day was on Shabbos. Rav Adda, being of the minority opinion that הטפת דם ברית should be performed even on Shabbos, sought the services of thirteen *mohelim* to perform הטפת דם ברית but they all refused. Finally, Rav Adda decided to personally perform the required הטפת דם ברית on his own

child on Shabbos. [The Gemara relates that Rav Adda slipped and injured his child and he attributed the mishap to the fact that he performed the procedure in contradiction to Rav's ruling.]

- The Mordechai⁸¹ asserts that an inexperienced⁸² *mohel* may not perform a *bris* on Shabbos, for we are concerned that he might not perform the *bris* properly and thus his violation of Shabbos will have been in vain.

- The Shach,⁸³ citing the Rosh, maintains that a father is charged with a special mitzvah to circumcise his own child and therefore if the father is capable, he must perform the *bris* himself.

The fact that Rav Adda performed the *bris* on Shabbos proves that he was an experienced *mohel* (according to the Mordechai's assertion).⁸⁴ Consequently, it is difficult to understand why he initially sought the services of others to perform the *bris* on his child (especially according to the Shach who says that a father, when capable, must circumcise his own son).⁸⁵

The Terumos Hadeshen⁸⁶ adduces proof from Rav Adda's behavior to the following novel assertion of R' Eliezer Halevi cited by the Tur:⁸⁷

R' Eliezer Halevi asserts that having someone other than the father perform a *bris* on Shabbos minimizes Shabbos desecration. [This is because when someone other than the father performs the *bris* there is a mitigating factor of אינו מכוון (performing a *melacha* without intent) involved, since the *mohel* does not necessarily have the child's תיקון (improvement) in mind (see above, דף קיז). A father, however, certainly has the child's interest in mind and therefore the *melacha* of מתקן is intentional, cf., Gemara 133a regarding tzoraas - ליעבד אחר איכא אחר ואי -]. Therefore, R' Eliezer Halevi maintains that a *bris* on Shabbos should preferably not be performed by the father of the child.⁸⁸

The fact that Rav Adda initially asked others to perform the *bris* indicates that on Shabbos it is preferable for someone other than the father to perform the *bris* - as R' Eliezer HaLevi asserts.

In conclusion, the Terumos Hadeshen says that there is no proof to R' Eliezer Halevi from this Gemara because it is possible that Rav Adda was reluctant to perform *הטפת דם ברית* himself because that procedure requires great expertise and he was not proficient in it, albeit he was an experienced *mohel*.⁸⁹

Alternatively, he suggest that Rav Adda was perhaps reluctant to transgress Rav's ruling with his own hands.

דף קלו.

ספק בן ז' ספק בן ח' נימהליה ממה נפשך

1] • A typical healthy fetus is carried in its mother's womb for nine months. There are also some viable fetuses that are able to develop in only seven months, but none are able to develop in eight months.

The Gemara on 135a says that an infant born prematurely in the eighth month of pregnancy is expected to die within a short period of time and is assumed to be a *נפל* - non-viable fetus. [Tosfos (ibid. מפני ד"ה, citing a Gemara in Yevamos 80a, explains that this is so only if the fetus is born with under-developed nails and hair. However, an eight-month infant that exhibits fully developed nails and hair is treated as a viable child because it is assumed to be a seven-month fetus whose birth was delayed.⁹⁰]

The Gemara (135a) cites a braysoh which says that a fetus that was carried for only eight months may not be circumcised on Shabbos. Since it is assumed to be a *נפל*, it is considered as a corpse and there is no mitzvah to circumcise it. Also, says the braysoh, if there is a *ז' ספק בן ח' ספק בן ז'* - an infant regarding which there is doubt as to whether he was born in the seventh or eighth month of pregnancy - we do

not circumcise him on Shabbos. Since there is a doubt regarding this infant's viability there is a doubt as to whether he is subject to circumcision and it is forbidden to perform a doubtful circumcision on Shabbos.

The Gemara (136a) says that actually it is permitted to perform a *bris* on a *ספק בן ח'* on Shabbos because in either case (*ממה נפשך*) Shabbos will not be desecrated. If the child turns out to be viable then his circumcision is indeed supposed to be performed on Shabbos; and if he turns out to be a *נפל* then he is considered a mere piece of meat (i.e., a corpse) and making an incision in a piece of meat is not a *melacha* (*מחתך בשר בעלמא*).

The Gemara explains that although performing the actual *bris* on a *ספק בן ח'* does not involve a *melacha*, it is prohibited to perform other melachos in preparation for such an infant's *bris*, such as carrying or sharpening the *milah* knife (*מכשירי מילה*). The braysoh which says that one may not desecrate Shabbos for a *ספק בן ח'* accords with R' Eliezer who asserts on 130a that it is generally permitted to perform *מכשירי מילה* for a Shabbos *bris*. The braysoh is teaching that in the case of a *ספק בן ח'*, Shabbos may not be violated to perform *מכשירי מילה*.

2] The Rosh in codifying the above braysoh writes that we may not desecrate Shabbos on behalf of a *ספק בן ח'*.

The Tur⁹¹ disagrees with the Rosh's ruling, pointing out that the Tanna of the braysoh only forbids *מכשירי מילה* of a *ספק בן ח'* on Shabbos (and he follows the view of R' Eliezer who generally permits *מכשירי מילה* on Shabbos), but the braysoh does not forbid the actual circumcision. Consequently the Tur rules that one may perform a *bris* on a *ספק בן ח'*. We need not worry about the possibility that the infant might be a *נפל* since circumcising a corpse does not involve a *melacha*, as the Gemara says.⁹²

The Ramoh,⁹³ in defense of the Rosh explains, that the Rosh does not mean that a ח' ספק בן ח' should not be circumcised on Shabbos. When the Rosh says that Shabbos is not desecrated on behalf of a ח' ספק בן ח' he means that other melachos may not be performed for him - even if his life is in danger! Since he might not be a viable infant, Shabbos may not be desecrated on his behalf even to save his life. However, the Rosh agrees that a ח' ספק בן ח' should be circumcised on Shabbos.⁹⁴ [Note: The Chazon Ish,⁹⁵ as well as other authorities, maintain that today we are permitted to desecrate Shabbos to save the life of a premature baby, even we are certain that he was carried for only eight months. Since it is common for such babies to survive (both with and without an incubator) the authorities conclude that apparently the nature of this matter has changed over the generations (נשתנה) הטבעים, see Tosfos in Moad Koton 11a.)]

The Chasam Sofer⁹⁶ finds it inconceivable that the sages would suggest circumcising a ספק בן ח' and endangering his life on Shabbos when it is prohibited to perform a *melacha* to save him.⁹⁷

The Chasam Sofer consequently suggests that the Gemara means that the infant in such a case should be circumcised late on Shabbos afternoon, immediately prior to nightfall, so that if any emergency arises we would be able to save his life after nightfall.⁹⁸

דף קלז.

מי שהיו לו ב' תינוקות למול

If a *mohel* circumcises a seven or nine-day-old infant on Shabbos thinking the infant was eight days old, the *mohel* is חייב - obligated - to bring a *chattos* offering to atone for his inadvertent Shabbos violation (since a *bris* overrides Shabbos only when it takes place on the eighth day).

R' Yehoshua maintains that if the *mohel* was טעה בדבר מצוה - erred because he was engaged in performing a mitzvah - he is exempt from a *chattos*. The Gemara cites several versions of R' Yehoshua's position.

R' Chiya cites a braysoh that says that R' Yehoshua is referring to a case in which there were two babies to be circumcised, one who was born on the previous Shabbos and was supposed to be circumcised on Shabbos (i.e., on his eighth day) and the other was born on Sunday. If the *mohel* mistakenly circumcised the Sunday baby (who was only in his seventh day) on Shabbos, R' Yehoshua exempts him from a *chattos* since he erred while trying to fulfill a mitzvah incumbent on him (for he was attempting to circumcise the Shabbos baby who was in his eighth day).

However, if a *mohel* confused a Friday baby with a Shabbos baby and circumcised the Shabbos baby on Friday (one day early) and then he circumcised the Friday baby on Shabbos (one day late), R' Chiya maintains that the exemption of טעה בדבר מצוה does not apply. Since in fact the mitzvah of *milah* was not incumbent upon him on Shabbos (for the Shabbos baby was already circumcised, and the nine-day-old [Friday] baby was not supposed to be circumcised on Shabbos) he is not exempt under the principle of טעה בדבר מצוה.

The Rosh,⁹⁹ citing Rabbeinu Shimshon, proves from this Gemara that an infant who was mistakenly circumcised prior to the eighth day does not require דם ברית afterwards on his eighth day. [See Gemara above on 135a for a related discussion about whether a גר - convert - who was circumcised when he was a non-Jew requires דם ברית upon his conversion.] He argues that the fact that the Gemara states that the *mohel* who circumcised the Shabbos baby on Friday has no mitzvah incumbent upon him on Shabbos proves that there is no mitzvah

דף קלח:

to perform הטפת דם ברית on the Shabbos baby who was circumcised one day early.

• The Shach¹⁰⁰ assumes that according to the Rosh who says that when a *bris* is performed on the seventh day הטפת דם ברית is not required afterwards, that an early *bris* is a completely valid *bris* and it merely lacks the added aspect of בשמייני - *milah* on the eighth day.

2] The Mishna (137a, second Mishna) says that a child who was born של ערב שבת - during the twilight period Friday evening - must be circumcised on Sunday. Since there is halachic doubt as to status of *bein hashmoshos*, we do not know whether his birth occurred on Friday or Shabbos. Thus, he cannot be circumcised on Friday because he might have been born on Shabbos and Friday is only his seventh day. He also may not be circumcised on Shabbos because Shabbos might be his ninth day (and only an eighth-day *bris* may be performed on Shabbos).

The Shagas Aryeh¹⁰¹ asks, according to the Shach's understanding of the Rosh, why postpone the *bris* (of the baby born Friday evening during *bein hashmoshos*) to Sunday? Why not perform the *bris* on Friday (which is possibly the eighth day) since, in either case his *bris* will not be performed בשמייני - on the eighth day. Even though Friday might be seventh day, there should be no advantage to postponing the *bris* to Sunday which is either the ninth or tenth day.

The Shagas Aryeh proves from this Mishna that the reason הטפת דם ברית is not required when a baby is circumcised on the seventh day (according to the Rosh) is not because the mitzvah was already fulfilled, but on the contrary, because we view a prematurely circumcised baby as though his entire organ was severed and the mitzvah of *bris milah* is no longer possible (מעוות שאין יכול לתקון).¹⁰²

1] תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה

Rami bar Yechezkel states that it is rabbinically prohibited to form a *ohel* - tent/roof - on Shabbos by spreading a garment or sheet over a frame to provide shade as a canopy or awning. However, if there is a string tied to the sheet before Shabbos, it is permitted to spread it on Shabbos by pulling the string.

Tosfos cites a Gemara in Eruvin 102b that says that if an *ohel* was partially opened, i.e., one tefach or more, before Shabbos one may open it entirely on Shabbos because it is permitted to be מוסיף על אהל ארעי - to add to an existing tent or structure. Tosfos says that when Rami bar Yechezkel says it is permitted to spread a sheet by pulling a string, he is referring to an awning that was partially opened before Shabbos. If the awning was entirely closed, then it may not be opened even if there is a string.

Rabbeinu Yona disagrees and maintains that when a string is attached before Shabbos it is permitted to open the awning even if it is not partially opened before Shabbos. [This view is cited by Tosfos, second p'shat.]

The Rif maintains that opening a closed canopy which has a string is permitted only if the canopy comes to a point on top (i.e., it is draped over a single pole on top and widens on the bottom). However, if the canopy forms a flat roof (which is one tefach wide), then one may open the canopy on Shabbos even if it has a string.¹⁰³

One practical application of this halacha relates to covering a Succah to protect it from the rain. According to Rabbeinu Yona, as long as there is a draw-string attached to the covering, it may be pulled open on Yom Tov.

According to Tosfos (first p'shat) and the Rif, one may not open the covering unless it was opened one tefach before Shabbos or Yom Tov (since it has a flat roof).

The Ramoh¹⁰⁴ states that if the covering is fastened to the Succah with hinges, then it may be opened and closed on Yom Tov, just as a door to a house may be opened and closed and is not considered בונה - building.

2] האי סיאנא שרי והאיתמר סיאנא אסור

Rav Sheishes says it is permitted to wear a felt hat on Shabbos but the braysoh says it is forbidden. The Gemara, in resolution to this apparent contradiction, says that the braysoh forbids wearing hats with brims wider than a tefach because it is considered an *ohel*, but narrow-brimmed hats are permitted.

The Gemara asks, according to this one should be forbidden to wear a *talis* or any garment that protrudes more than a tefach. The Gemara answers that there is difference between something which is מיהדק (tight or stiff) and something which is not tight or stiff.

The Rach (cited by Tosfos ד"ה הא) explains that the Gemara means to say that a wide-brimmed hat is forbidden because the brim is stiff and it is therefore similar to a *ohel*. However, a protruding garment which is flexible may be worn because it is not similar to an *ohel*.

Rashi explains the Gemara's conclusion differently, having nothing to do with the *issur* of *ohel*. He explains that Gemara withdraws the initial suggestion about prohibiting a wide-brimmed hat due to *ohel*. The Gemara is saying that the braysoh forbids wearing a hat on Shabbos only if it is לא מיהדק, meaning, if it does not fit tightly on one's head. The reason for this is that we are concerned the hat might fall off in the street and one might carry it. A snugly fitting hat may be worn in all instances, regardless of how wide (or stiff) its brim is.

A contemporary of the Noda B'yehuda¹⁰⁵ suggested that the reason Rashi does not consider a wide hat as an *ohel* is because an *ohel* must be stationary. Since the hat is used in

transit and moves with the wearer, it is not considered an *ohel*. Consequently, he suggested that opening an umbrella on Shabbos is not considered creating an *ohel* because the umbrella, like a wide-brimmed hat, is not kept in a stationary position.¹⁰⁶

The Noda B'Yehuda, however, rejected this argument, asserting that the reason Rashi does not consider a wide-brimmed hat an *ohel* is because it is worn as a garment and not necessarily for protection from the elements.¹⁰⁷ An umbrella, however, which is used to protect one from the rain is certainly considered an *ohel*.

Moreover, even if the suggested interpretation of Rashi is correct, the Noda B'yehuda points out that the Rach argues with Rashi and considers a wide-brimmed hat as an *ohel*. Accordingly, he rules that an umbrella too, is considered an *ohel* and may not be opened or used on Shabbos.¹⁰⁸

דף קלט:

היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהילכתה

One may go out in the *reshus horabbim* on Shabbos wearing a *talis* with *tzitzis*. The *tzitzis* strings are not considered a משאוי - burden - even though they do not function as a garment per se. This is because the *tzitzis* are בטל (subordinate) to the *talis* since one may not wear a four-cornered garment without *tzitzis*.¹⁰⁹

Moreover, the Gemara says that one may go out on Shabbos wrapped in a cloak which has functionless [non-decorative] strings because such strings are also בטל to the garment.

The Gemara says, however, that one may not go out with a *talis* which lacks valid *tzitzis* on it. If some of the *tzitzis* strings on one's *talis* became detached (thus invalidating the *tzitzis*), the remaining *tzitzis* are considered a משאוי since they no longer function to permit wearing the *talis*.

The Gemara asks why the invalid *tzitzis* are a משאוי since we find that functionless strings

hanging from a cloak are botul and are not considered a משאוי.

The Gemara answers that the *tzitzis* are חשיבי - significant - and are therefore not subordinate to the *talis*, whereas strings hanging from the cloak are insignificant and are therefore subordinate to the garment.

Rashi explains that the *tzitzis* strings are significant because they contain *t'cheiles* (wool dyed with expensive blue dye of the *chilazon*).

Tosfos, citing the Rach, explains that the invalid *tzitzis* are more significant than ordinary strings because the owner of such strings generally expects to replace the missing *tzitzis*, thereby making them valid. Since they are significant, they are not botul and they are considered a burden.

The Shulchan Aruch,¹¹⁰ in codifying this halacha, writes that one may go out on Shabbos wearing a coat that has a torn loop (that was made for hanging the coat). The Shulchan Aruch compares the torn loop to the functionless strings hanging from a cloak (for they are both equally insignificant).

The Chayai Odam,¹¹¹ citing the Rach, maintains that the coat may be worn only if the owner is not planning to repair the torn loop. If, however, one plans to eventually repair the loop, then the loop is significant and is considered a burden (and the coat may not be worn in the street on Shabbos), just as invalid *tzitzis* on a *talis* are considered a burden.¹¹² [See Al Hadaf Menachos מא דף for related discussion regarding wearing a *talis* on Shabbos which is smaller than the minimum shiur.¹¹³]

דף קמ:

**1] בר בי רב דלא נפישי ליה ריפתא
לא ליבצע ביצעוי**

The Gemara on 140b gives practical advice regarding eating methods and various other matters. The Chasam Sofer, as well as several

other commentators,¹¹⁴ explain many of the Gemara's statements allegorically:

Rav Chisda advises a Torah scholar who has only a limited amount of bread, to eat one large satisfying meal rather than many small meals.

The Chasam Sofer suggests that the bread here symbolizes Torah learning. Rav Chisda is teaching that a scholar who in studying an involved and lengthy Torah topic should not deliver piecemeal lectures on the topic before completing the topic. Rather, he should first study the entire topic in depth and then deliver a lecture on it.

Secondly, he suggests that eating small meals signifies one who studies small segments of many different mesechtos. Rav Chisda exhorts one not to study in such a piecemeal manner. Rather, one should complete a mesechta in its entirety before moving on to another mesechta.

**2] בר בי רב דלית ליה משחא
נימשי במיא דחריצי**

Rav Chisda states that a Torah scholar who does not have [olive] oil should use מיא דחריצי - water from a pit.

The Chasam Sofer, citing a Gemara in Horayos 13b which says that olive oil enhances one's memory, suggests the Torah scholar's lack of oil symbolizes a Torah scholar who has a weak memory. The term מיא דחריצי symbolizes a deep and penetrating style of study [as we find the term חרוץ sometimes used in reference to an individual with a keen mind (חרוץ ושנון)].

Rav Chisda's advice to a scholar who has difficulty retaining his Torah learning is that he delve deeply into Torah topics and try to originate *chidushim* (novel Torah thoughts). Since originating *chidushim* requires much effort and exertion he will likely remember the material that he studies [even if the *chidushim* that he develops are not entirely accurate].¹¹⁵

דף קגז 1 [נה דכתבנין דטילטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אינו מותר **אלא לצורך שבת** - כך משמע בפרמ"ג סימן רס"ה שכי' דאין לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לקבל בו השמן הנוסף (אע"ג דאין בזה משום מבטל כלי מהיכנו, משום) **דאין זה צורך שבת** וכן ע"י בשו"ע הגר"ז דמבאר דאסור לטלטל כלי שמלאכה לצורך עכו"ם].

2) בהקדמתו לסימן ש"ח במשבצות זהב (ע"פ ח"י הרשב"א כאן המובא לקמן), וכתב הפרמ"ג דתלוי **ברוב** מלאכתו, ועי' בביה"ל סי' ש"ח ס"ג ד"ה קורדוס שמצדד דאינו תלוי ממש ברוב מלאכה אלא תלוי בעיקר עשייתו (וההגדרה בזה צב"ק), וע"ע במג"א סימן ש"י"ג סק"ד ובלבושי שרד שם שמבאר דתלוי ברוב תשמישו.

3) שו"ת הרא"ש כלל כב"ת, הובא בשו"ע סימן ש"ח סעיף ה' בשם יש מתירים (ואינו מביא שם חולק ע"ז).

4) עי' ט"ז שם סק"ה שמבאר דס"ל להרא"ש דמועיל כבר או תינוק בכלי שמלאכתו לאיסור כיון שמוותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, אולם במסקנת הגמ' מבואר דמועיל שום להתיר טילטול המזוכה אע"פ שמדוכה הוא מוקצה מחמת חסרון כ"ס (עי' רש"י ד"ה הני נמי), וכעין זה הק' רע"א בגליון שו"ע שם ובשו"ת קמא סימן כ"ב.

5) וכ"כ בח"י הר"ן דצריך להיות השום במזוכה בערב שבת.

6) דעת הרשב"א לענין היתר טילטול קדרה כשיש בתוכה אוכל הובא להלכה במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק כ"ו.

דף קכד

7) סימן ש"ח סעיף ג'.

8) ונקט שם המשנ"ב דה"ה אם נטלו מעיקרא לצורך **גופו**, וכן מבואר בתוס' ביצה ג' ד"ה אבל, וכן במאירי כאן ריש פירקין.

9) סימן ש"ח סק"ז.

10) כן מבואר בס"י רס"ו סק"ב (וכן משי' ברמ"א שם סעיף י"ב).

11) א"א סימן של"ו ס"ק י"ג, ובסימן תמ"ו סק"ב במש"ז, וכן מבואר בחכמת שלמה ר' סימן ש"ח.

12) שם בס"י רס"ו סעיף י"ב, מובא במשנ"ב שם ס"ק ל"ה ובסימן ש"ח ס"ק י"ג (אולם עי' חזו"א או"ח סימן מ"ט סק"ח שר"ל דלא איירי הגר"א אלא לענין מוקצה מחמת גופו אבל בכלי שמלאכתו לאיסור מודה להמג"א).

13) שם בס"י רס"ו, מובא במשנ"ב סימן ש"ח ס"ק י"ג.

14) ריש סימן ש"ח מובא שם בחכמת שלמה, (אלא שבהרבה דפוסים של החכמת שלמה יש טעות הדפוס בדברי התוס' שבת וכתוב בשמו שהוא מתיר וצ"ל שהוא אסור), וע"ש שמצדד לומר דלא איירי התוס' שבת רק בנטלו באיסור, אבל בנטלו בשוגג או בדרך היתר מותר.

דף קכה 15 פרק כירה סימן ש"א, מובא בט"ז סימן שט"ו סק"א.

16) לכא"ו מחיצה הנעשה בבית הכנסת שפיר מיקרי מחיצה המתרת כיון שאסור להתפלל בלי מחיצה, וא"כ לכא"ו אסור להעמיד מחיצה בביה"כ בשבת (אא"כ כבר פתוח טפח מבעוד יום וה"ל רק מוסיף על אהל עראל), וצ"ע, ועי' במשנ"ב סימן שט"ו סק"י בענין עשיית מחיצה בפני אור הנר או בפני ספרים כדי שישמש מיטתו.

דף קכו 17 סימן ש"ח סעיף כ'.

18) ולא עוד אלא אפי' אם הישב לישב עליהם **בחול** סגי, אכן עי' משנ"ב ס"ק פ"ו בשם הא"ר שהביא כמה ראשונים דס"ל דצריך כוונה לישב עליהם בשבת דוקא, ועי' משנ"ב ס"ק צ"ז שפסק דבמקום הצורך יש לסמוך להקל אפי' ביחוד לפעם אחת.

19) סימן ש"ח סעיף כ"א.

20) פרק כ"ה מהל' שבת ה"ל כ"א, ע"ש במגיד משנה שכתב הסברא לחלק בין נדבן לחרויות, מובא במג"א סימן ש"ח סק"מ, וע"ש במג"א ס"ק מ"א.

21) וברש"י לעיל קכה: ד"ה צאו ולמדום מבואר דלא מהני למדום אלא שלא יהא צריך לטלטל אבל עדיין הן מוקצה, ומצדד המג"א לפסוק כרש"י דלא מהני למדום.

22) שם סק"ב, וע"ע סימן רנ"ט סעיף א' ו' ומשנ"ב שם סק"ה.

23) שם סעיף כ"ב.

דף קכז 24 עי' מג"א סימן תמ"ו סק"ג שכי' דטבל אף שראוי לכלב מ"מ אינו עומד להם בשום אופן.

25) אע"פ שמבואר במכילתין דתרומה אינו מוקצה אפי' לבעלים ישראל, לדעת הר"ן צ"ל אולי דשאני תרומה משום דלכהן קיימי ועומד, (ועי' הערה הנ"ל וצ"ב).

26) והמג"א סימן ש"ח ס"ק ע"ט פסק כתוס' דדבר הנדור אינו מוקצה אפי' להנודר.

27) עי' א"א סימן ש"ח סק"י שכי' דמצות בע"פ כיון שראוי לקטנים דינו כמאכל בהמה (דאף דאין עליהם שם "אוכלין" להתיר טילטולן שלא לצורך, מ"מ מותר לטלטלן לצורך), ועי' סימן תמ"ד א"א סק"א שכי' דמצות מצוה שאין רוצה ליתן לעופות הו"ל מוקצה בע"פ שחל בשבת כיון שאסורים אז באכילה, ובסימן תע"א כתב כשחל ע"פ בשבת אין מטלטל מצות מצוה שיש איסור דרבנן לאכול מצה בע"פ וגם אין ראוי לקטן או לעכו"ם כי רוצה שיהי' שלימים [ובשאר שבתות שחל לפני ער"פ אין מוקצה דכיון דמותרים אז באכילה יש עלים שם "אוכלים" ולא שייך בהו איסור מוקצה אף אם מקפיד שלא לאכלו אז, כדאייתא בשו"ע סימן ש"י ס"ב דאין שום אוכל התלוש נעשה מוקצה].

28) כ"כ הראשונים ריש ערבי פסחים בשם ירושלמי דכל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו.

29) איתא ברמ"א סימן תע"א ס"ב דמותר ליתן מצות בער"פ לקטן שאינו יודע לספר ביציאת מצרים.

30) עי' א"א להגה"ק מבוטשאטש סימן ש"ח על מג"א ס"ק נ"ח שמחלק בין מי שיש לו מצות שמורה בצימצום או בריווח, ולכא"ו אם ייחדן לליל סדר הם מוקצה בכל השבתות שלפני פסח ולא דוקא בערב פסח.

31) שו"ת קמא סו"ס ה'.

32) או"ח סימן ט'.

33) ועי' פרי"ח סימן תרפ"ח שכתב דמגילת אסתר הוי' מוקצה בפורים שחל בשבת, ומאידך גיסא עי' בתשובות הגי' רח"פ שיינברג שליט"א הנדפס בסוף ספר "שלמי יוסף" שכתב דמנעל ביה"כ **אינו מוקצה** ואינו חשוב ככלי שמלאכתו לאיסור.

דף קכח 34 וכך פסק השו"ע סימן ש"ח סעיף ל"ט.

35) שם ס"ק קמ"ו בשם אחרונים.

36) עי' תה"ד שם ס"ק מ"ב שכי' דבהמה טהורה הוי' מוקצה מחמת איסור ובהמה טמאה לכי' נראה דהוי' כמוקצה מחמת גופו (ומשמע דהנפ"מ הוא אם מחתכין אותן לפני כלבים כשמתו בשבת, ע"ש).

37) כדמבואר בשו"ע או"ח סימן תצ"ז סעיף ו' (וע"ע בס"י תצ"ה ובמשנ"ב שם ס"ק ט"ו וט"ז בענין שאר מיני בהמות שאינן עומדין לשחיטה ביו"ט).

38) והנה בשו"ת הלכות קטנות ח"א (מובא בספר מנחת שבת סימן פ"ח סק"י) משמע שפסק כרבנו יוסף דאפרוח אינו מוקצה משום שראוי לשתק בו תינוק, אולם עי' שו"ע הרב סימן ש"ח סעי"ח שפסק דאפי' עוף שראוי לשתק בו תינוק אסור לטלטלו.

39) סימן פ"א.

40) סימן פ"ב (עי' ספר מנחת שבת סימן פ"ח סק"י ובשמירת שבת כהלכתה פרק כ"ז ס"ק צ"ו).

41) פרק י"ח ס"ק ס"ב (ועי' ספר טלטולי שבת שהביא בתשובות בסוף הספר בשם הבעל אג"מ שאמר לו דכל בעל חי מוקצה בשבת אפי' יחדו לצחק בו).

42) וע"ע בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סימן מ"ה ד"ה ולכן דמבואר דמותר הסומא לילך עם כלב שלו אפי' בשבת ויו"ט (אבל אינו מבואר להדיא דמותר ליגע בהכלב עצמו, דאולי צריך לאוחזו דוקא בחבל שלו).

דף קכט 43 עי' משנ"ב סימן ש"ל סק"י ובה"ל שם ד"ה כל גי' ימים בענין אי חשבנין הגי' וז' ימים מעת לעת ובענין אי חשבנין להו משעת הלידה או משעת פתיחת הקבר.

44) סימן ש"ל סק"ט.

45) פ"ב מהל' שבת ה"ל י"ד (סוד"ה עושין) ומדייק שם מדברי הרמב"ן דלחולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו אע"פ שאין במניעת דבר שעושין לה משום סכנה.

46) עי' ביה"ל סי' שכ"ח ס"ד ד"ה כל דזהו דעת רוב ראשונים.

47) עי' ביה"ל סי' ש"ל ד"ה ומדליקין שמדייק בהרמב"ם דאם אמרה שצריכה לנר אז מדליקין לה הנר אפי' אם עדיין לא הגיע לפתיחת הקבר וע"ע מש"כ בזה האג"מ ח"א סימן קל"ב.

48) ח"א סימן נ"ד, מובא בביה"ל שם סימן שכ"ח.

49) או"ח ח"א סימן קל"ב.

50) לכא"ו לדעת המ"מ ותשב"ץ פשוט שמותר לנסוע עמה (אפי' אי ליכא בה משום סכנה) כיון שיש בזה משום יתובא דעתה.

51) קובץ אגרות קמ"א.

52) ועי' הערות מר' משה שטרנבוך על ספר תורת היולדות אות ט"ז שכי' דאפי' לדעת החזו"א אם אומרת שאינה צריכה לבעלה אז אין בזה צורך ולא ילווה אותה [אולם צריכין דיקדוק גדול לברר אם אומרת כן רק משום דלבה נוקפה דסוברת שיש בזה חשש חילול שבת ואולי באמת היא מפתחת לילך בעצמה].

דף קל 53 סימן שלי"א סעיף ו'.
54) שם ס"ק כ"ב, וכתב כן בצירוף דעת המג"א שם סוף סק"ה שכי' דבמקום שא"א בע"א יש לסמוך על העיטור (שהביא הרמ"א בסימן רע"ו ס"ב) דאמירה לעכו"ם מותר במקום מצוה אפי' במלאכה דאורייתא (ועי' ט"ז בסימן רס"ו סק"ד דמבואר דמותר להוציא התינוק ע"י עכו"ם לרחוב כיון שהוא כרמלית), ועי' ביה"ל כאן ס"ו ד"ה ועי' [ולשיטת דס"ל דאפי' בזה"ז יש לנו רה"ר דאוי' אינו מותר להביא איזמל דרך רה"ר ע"י עכו"ם אלא בדלא פשע ולא היה שייך להביאו מאתמול או נתקלקל האיזמל שהכין מאתמול, ועי' לקמן בדף קל"ב שהבאנו שיטות ראשונים דס"ל דהיכי דלא פשע אז גם המכשירין דוחין שבת ומותר לעשותם ע"י עצמו בלי עכו"ם].

55) שם סק"ה.
56) שם, וכ"כ בשו"ע הגר"ז שם ס"ח.
57) כתב התפארת ישראל על משניות בפתחה למס' עירובין ובסוף פ"ט דמסכת שבת דמותר ליתן לקטן ספרים להביאם לביהכ"ס (כיון שהוא לדבר מצוה) על פי המרדכי שכי' דמותר ליתן לקטן מפתחות להביאם לביהכ"ס, והט"ז בסימן שמ"ו סק"ו הביא דברי המרדכי להלכה.
58) סימן ט"ו.

59) דמבואר שם דצריכין למחות בקטן הבא לכבות כיון שעושה על דעת אביו, וכן תמה בשו"ת החת"ס ח"ו סימן י"ג על הט"ז ופסק להחמיר.

60) עי' פרמ"ג שמי"ז סימן שמ"ו סק"ו שכי' כהט"ז, ועי' שו"ת הרי"ם או"ח סימן ג' שכי' סברא מיוחד להתיר הוצאה ע"י תינוק, וכתב שכן המנהג במדינתנו, ועי' שו"ת שואל ומשיב מהד"ל ח"א סימן קי"ז וכן בשו"ת מחנה חיים ח"ג או"ח סימן כ"ו שפסקו להקל - והנה עי' באבן העזר סימן שמ"ט שכי' להתיר הוצאת התינוק ע"י שמניחו במקום פטור ברה"ר, ועי' שו"ע הגר"ז סימן שמ"ז שכי' עצה שיוציא התינוק על ידיים שגבוהות מי טפחים ע"ש.

דף קלא 61 מ"מ עדיין נוגע לענין חילול יום טוב, שהרי לר"א לכאוי' מותר לחלל יו"ט בשביל מכשירי לולב משא"כ לרבנן.

62) עי' בתמים דעים להראב"ד סימן ל"ז דמשמע דלמ"ד דמכשירי מצוה דוחה שבת לא שייך חשש שמא יעבירו ד' אמות כיון שגם המכשירין דוחין את השבת [וכן נקט בספר בן אורי, אלא שמסיק שם דטעות הוא שמבואר בסוכה דף מג. דעיקר הגזירה שלא ליטול לולב בשבת הוא משום דבגבולין לא היו בקיאיין בקביעה דירחא (עי' בסוגיא וברמב"ם פ"ז מהל' לולב) וממילא שייך גם לר"א שחוששין שיעבירו ד' אמות ברה"ר ואח"כ יתברר שאינו יו"ט וליכא בו מצות לולב].

63) [השפ"א נקט דאפי' אם היה אנוס ולא היה יכול לקוצצו קודם שבת מ"מ מיקרי אפשר לעשותו מאתמול כיון שמלאכה זו שייך במציאות לעשותו מערב שבת, ודבר זה במחלוקת שנוי' דיעוין לקמן בדף קל"ב שהבאנו בשם תוס' ביבמות סוף דף ו' דס"ל דאם היה אנוס שפיר מיקרי **אי אפשר** לעשותו מאתמול ומותר לעשותו בשבת], הנה הא דנקט השפ"א דאף עשיית מצוה עצמו אסור (אם יש בו משום חילול השבת, כגון הגבהת וחתיכת לולב) ונכלל ב"מכשירין שאפשר לעשותו מאתמול" שאסורין בשבת יש לדון אם כוונ' ס"ל כן שהרי יעוין בט"ז יו"ד סימן רס"ו דס"ל דמותר למול תינוק (שחל שמיני שלו בערב שבת) אף בזמן תוספות שבת, ע"ש, ואולי יש לדייק בדבריו דמצות מילה בשמיני לעולם דוחה שבת אף שהיה שייך מאתמול שהרי בכ"ה היה שייך למול כל יום ו' קודם זמן קבלת שבת.

64) כאן בדף קלא. ד"ה ואמרת לתרץ.

65) בענין הא דנקט שצ"ח דאפשר לצאת בלולב אף בשעה שהיא מחובר עי' פרמ"ג סוף סימן תרנ"ג ובביכורי יעקב סימן תרנ"א סק"ל, ובשו"ת ר' שלמה איגר סכ"ג, עי' שו"ת מהרש"ם ח"א ס"א.

דף קלב

66) קובץ הערות עמ"ס יבמות סימן י"ג אות ה-ט.

67) לכאוי' כן מדויק בהרמב"ם פ"ב מהלכות מילה סוף הל' ז', וז"ל זה הכלל כל שאפשר לעשותו מערב שבת אינו דוחה את השבת אבל **אם שכח** ולא הכינו המכשירים תדחה המילה לתשיעי עכ"ל, ודו"ק, אולם לאידך גיסא בהל' ח' שם מדויק להיפך שכי' מלו את הקטן בשבת ואח"כ נשפכו החמין עושין לו הכל בשבת מפני הסכנה, והנה לכאוי' לפי הנ"ל אפי' כשנשפכו החמין קודם המילה תהא מותר להחם חמין בשבת כיון דלא פשע (שהכין את החמין מבעו"מ ונשפכו אח"כ בשבת), וכן צ"ע מגמ' עירובין דף סח. דמבואר שם דאם נשפכו החמין אין דוחין את השבת, ולפי שיטות הנ"ל צ"ע למה אין דוחין את השבת להחם החמין בשבת כיון שלא פשע.

68) עי' מג"א סימן שלי"א סוף סק"ה שכי' שבמילה יש לסמוך על שיטת העיטור (שמתיר אמירה לעכו"ם אפי' למלאכה דאוי' במקום מצוה) **אם א"א בע"א**, עכתי"ד, מבואר דאפי' שלא היה שייך בענין אחר ולא פשע (כ"כ הביה"ל שם ד"ה ועי', דאיירי בדלא פשע) מ"מ אינו מותר אלא ע"י עכו"ם, ודו"ק, וכן פסק להדיא בשו"ע הגר"ז סימן שלי"א ס"ז.

69) וכך נקט האו"ש פ"ב מהל' מילה ריש הל' י', וכן מבואר בירושלמי כאן פ"ט ה"א ובפסחים פ"ו סוף ה"ג (דאף במקום אונס שפיר מיקרי אפשר לעשותו מאתמול כיון שבאופנין אחרים אפשר לעשות מלאכה זו מאתמול, ועי' בקובץ הערות הנ"ל שהביא ירושלמי זו ור"ל דבבלי חולק עליו), ועי' במשנה פסחים ריש פרק אלו דברים וברש"י שם בשם הירושלמי שם ה"ג דמבואר דחתיכת יבלת להכשיר קרבן פסח מיקרי "מכשירין" אף אם נולד היבלת בשבת, ועי' לעיל שהערינו דכן מדויק בעירובין דף סח. וכן מבואר בדברי בעל המאור דף קלד, ועי' בחזון יחזקאל על מס' שבת בריש פירקין, ועי' בשפ"א שהבאנו לעיל בדף קל"א, ועי' סוגיא בעירובין סוף דף קב: וריש דף קג. וברש"י שם ד"ה אלא הא דמבואר שיש פלוגתא בענין זה דר"ע ס"ל מכשירין אסור בשבת בכל גוונא אף כשלא היה אפשר לעשותו מאתמול אבל תנא דמתני' שם ס"ל דמכשירין מותרין בגוונא שלא היה אפשר לעשותו מאתמול (אולם ע"ע בגאון יעקב שם סוף דף קב: דמשמע דהבין ברש"י דכך ס"ל רבנן דר"א, ועי' בהג' רא"מ הורו"ץ ובחזו"א ליקוטים סימן קיב ס"ק י"ד).

דף קלג

70) או"ח סימן שכ"ח סעיף י"ב, וכ"כ הרשב"א והר"ן בדף קלד: (דף ג). בדפי הרי"ף ד"ה והיכא) דמתני' איירי בלאחר מילה אפי' שיש כאן סכנה מ"מ צריך לשנות וכדמבואר בתוס' שהבאנו (וכן משמע ברש"י במתני'), וכן כתב המגיד משנה בפרק ב' מהל' שבת הלכה י"א בשם הרמב"ן (ולא כן הבין המגיד על חידושי הרמב"ן [מוסד הרי"ף] בדף קלד: אות 17).

71) המ"מ הנ"ל מדייק מהא דכתב הרמב"ם שם סוף ה"ב דשבת לגבי חולה שיב"ס הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן, דאין צריך שינוי (ובהלכה ג' שם כתב הרמב"ם שמלאכות אלו שעושין לצורך חולה אין עושין לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים).

72) שם בהלכה י"א.
73) לפי"ז אם נאבד הכמון בשבת באונס א"צ לשנות משום דליכא פשיעה.

74) הנה ז"ל המ"מ סוף הל' י"א - ודין המילה הוא לפי דעת רבינו מפני טענה אחרת מפני שהן מכשירין שהיה אפשר לעשותו מער"ש וכו' עכ"ל, ואפשר לומר דכוונתו כמו שכי' השפ"א, אולם יותר נראה דכוונתו לומר דעסקין בלפני המילה (לפי דעת הרמב"ם, ושלא כדעת הרמב"ן דעסקין לאחר מילה) ועדיין ליכא סכנה ולכך צריך לשחוק הכמון ע"י שינוי, וכן משמע בדברי הגר"א יו"ד סימן רס"ו סק"י, ע"ש וכן בב"ח או"ח סימן שלי"א, ולפי"ז הי"ה אם נאבד הכמון בשבת שלא ע"י פשיעה מ"מ צריך לעשותו ע"י שינוי כיון שעומדין לפני המילה, [ועי' מה שהבאנו לקמן בדף קל"ד דעת בעה"מ והרשב"א דבכה"ג אם לא היה שייך ע"י שינוי היה דוחין את המילה], ועי' בהג' הבי"ח על הר"ן לקמן דף קלד:.

דף קלד

75) כאן (דף ג). בדפי הרי"ף) ועי' בר"ן ד"ה והיכא.
76) [וכן הוא דעת הרשב"א וכ"כ הכ"מ בפ"ב מהל' מילה הי"ח בדעת הרמב"ם וכ"כ הב"י בסימן שלי"א בדעת הרי"ף והטור] והנה אם עבר ועשה הברית ודאי צריך לעשות כל צרכיו אפי' שהביא הסכנה עליו בפשיעה, עי' אג"מ ח"א או"ח סימן קכ"ז.
77) (בתירוץ שני סוף קלד:).

78) והא דמותר להכין הכמון עיי' שינוי (אע"פ דלא דחינן שבותין דרבנן בעבור מכשירין דלפני מילה) עיי' ברשב"א שמבאר דשבות דלאחר מילה שאני כיון דבין כך צריכין על כרחין לדחות שבות דלאחר מילה ממילא דחינן כל שבות דלאחר מילה שהוא לצורך המילה ועיי' לעיל בדף קל"ג מה שהבאנו בשם השפ"א.
79) ועיי' מש"כ הרשב"א בתירוץ ראשון דהמשנה בדף קלג. איירי בדלא ידעי (שאין לו כמון) עד לאחר המילה [ומי"מ צריך לשנות משום דכל היכא דאיכא לשנויי משנינן] ועיי' מה שכי בדף קל"ג בשם הרמב"ם דבסתם חולה שיב"ס אמרינן מצוה שלא לשנות.

דף קלה

80) לענין מהות הטפת דם ברית בנוגד מהול (שחוששין לערלה כבושה) כי החזו"א או"ח סב-כו, ויו"ד קנד-ג דנסתפק בזה האור זרוע בה' מילה (סימן צ"ט, בשם הרשב"א) אי לצריך לחתוך ממנו מעט בשר ולקלוף עור הכבוש או דילמא סגי בשריטה בעלמא, ועי' מאירי כאן שכי שצריך למולו מעט כעין קליפה להטיף ממנו דם ברית, וכן משמע ברד"ק עה"ת פרשת לך לך יז-א שכי שיחתוך מעט בשר, ועי' קה"י כאן סימן מ"ח ד"ה ולזאת, ועי' שו"ת אבני"ז יו"ד סימן שלד-ז, ועי' מנח"ח מצוה רפ"ב שכי דקים להו לחז"ל דעיי' הטפת דם נסתלק הערלה כבושה!].

81) סוף פ"י דחולין סימן תרנ"ח, מובא בשו"ע או"ח סו"ס שלי"א.
82) ז"ל המרדכי אדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת, ומסיק התרומות הדשן סימן רס"ה דסגי אם מל אפי' פעם אחת, ולא בעינן אתחזק כבר גי' פעמים, וכן קיי"ל באו"ח סו"ס שלי"א וביו"ד סימן רס"ו ס"ז.

83) חו"מ סימן שפ"ב סק"ד (על פי דברי הרא"ש סופ"ו דחולין).
84) אולם אפשר י"ל דהטפת דם ברית שאני דליכא חשש שיקלקל המצות מילה - ובפרט את"ל דאינו צריך אלא שריטה בעלמא (ואפי' אם יש חשש שיקלקל הולד לעשותו כרות שפכה מ"מ כיון שהטיף ממנו קצת דם הרי הוא מקיים מצות מילה ולית ביה משום חילול שבת, ועי' לעיל בהערות בענין אי סגי בשריטה בעלמא, ואגב, כבר העיר החזו"א הנ"ל דבכלל צ"ע האיך נעשה הולד כרות שפכה עיי' שריטה בעלמא).

85) התרומות הדשן סימן רס"ה (בסוף) הקשה כן מכח סברא, והבאנו שיטת הש"ך רק לרווחא דמילתא.
86) שם.

87) יו"ד סימן רס"ו.

88) דמבואר שם דאב לא ימול בנו אם איכא שם בהרת כיון שהוא מכוון לקציצת בהרת, ועי' תרומת הדשן הנ"ל שמחלק בין הדבקים משום דכל מוהל מכוון שיהא הבן נימול, ובשו"ע או"ח סימן קל"א לא קיי"ל כשיטת ר"א הלוי.
89) וצ"ע האיק הרגיש רב אדא שנענש משום דעבר על דברי רב, דילמא איתוך בנו משום דלא הוי אומן כ"כ (כמו שטען התרומות הדשן שם בקושיתו), ועוד יש לעיין אם בגוונא שהמוהל מסופק אם הוא יכול לעשות המילה כמצותו האם מותר למהול בשבת לפי המרדכי, אולם עיי' י"ל דלא היה לו חשש שלא יקיים מצות מילה אלא חשש דילמא יגרום היזק לבנו, כמו שכתבנו לעיל).

דף קלז

90) וכן קיי"ל בשו"ע או"ח ס"י שלי"א ס"ג וביו"ד ס"י רס"ו ס"א.
91) שם ביו"ד.

92) וכתב הטור דאין מלין ודאי בן ח' אע"ג דמתוך בשר בעלמא מ"מ כיון שהוא כאבן למה יחתכו שבר שלא לצורך (לכאוי ר"ל דאסור משום טירחא יתירא שלא לצורך).

93) שם בדרכי משה סק"ב על פי הסמ"ג שכי להדיא דאין מפחחין עליו את הגל אע"ג דמהלינן ליה (וצ"ב בד"ן זה דלמא אין מפחחין עליו את הגל כיון שהוא ספק בן ז').

94) אולם עיי' בב"י ובב"ח ובט"ז סק"ז שמפרשים הרא"ש כפשוטו דר"ל דאין מלין ספק בן ח' בשבת שלא כדמשמע דמכילתין והוא סמך עצמו על הסוגיא ביבמות - ולענין דינא עי' ח"י הרשב"א שכי שדעת רוב גאונים ומעשים בכל יום שמלין ספיקות בשבת, וכן הביא המשנ"ב בשם המאירי והרדב"ז ומסיק המשנ"ב דנהרא נהרא פשטיה.
95) יו"ד קנח-ד, וכן פסק בשו"ת שבט הלוי ח"ב סימן קמ"א (ועיי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סימן קכ"ג שהאריך בזה).

96) שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סימן קס"א ד"ה והנה בדרכי משה, וחזר ונשנית שם בסימן ס"ט ד"ה וקצת, וחזר ונשתלש ביו"ד סימן רמ"ז ד"ה ובתשובה אחרת.

97) ולחזק הקושיא הביא רש"י (יבמות דף פ:), וכן עי' רש"י ורשב"ם פסחים דף קיב. ד"ה א"ל) דמשמע דחיישין שלא יסתכן הולד ולכן אמרינן שאמו שוחה עליו ומניקתו (עיי' בחת"ס) [אולם לא הבנתי הקו' דמה"ת שחוששין שיבא לידי סכנה עיי' המילה שיצטרך לחלל שבת בעבורו, הרי אסור למול בשבת אע"כ הכין כל צרכי המילה לפני השבת (כגון החמין והכמון) וממילא על פי רוב אין שום צורך לחלל שבת אחר המילה].

98) ומסיק שם דכ"ז לא שייך אלא לשיטת ר' יוסי דס"ל דביה"ש כהרף עין אבל להלכה דקיי"ל שהוא גי' רבעי מיל א"כ עדיין יש חשש סכנה אפי' אם מל בסוף היום וממילא אין למול ספקות בשבת (אולם לכאוי י"ל דמודה הרמ"א והסמ"ג דמותר לחלל שבת בעבור ספק בן ח' בבין השמשות מכח ספק ספקא להתיר) - ולענין דינא עי' לעיל).

דף קלח

99) לעיל בסימן ה' בשם רבינו שמשון, וכן פסק הרמ"א יו"ד סימן רס"ב ס"א, ועיי' שכי שאם עבר ומל בלילה צריך הטפת דם ברית, ועיי' בט"ז סק"ב שהקי' מאי שנה, ועיי' ש"ך שם שפסק דמל תוך ח' צריך הטפת דם ברית, ועי' קה"י סימן מ"ט.

100) יו"ד סימן רס"ב סק"ב (כך ביאר השאגת אריה סימן נ"ב דברי הש"ך), ועיי' שהקי' הש"ך על הוכחת רבנו שמשון דאפי' אם צריך הטפת דם ברית בשמיני מה"ת שתדחה שבת, וכן הקשה הקרי"נ כאן, ועי' בש"ך מה שהקי' עוד על הרא"ש.

101) סימן נ"ב.

102) ועיי' בצ"ח פסחים עב. שגם נקט לדעת הרא"ש שבדיעבד יצא ידי מצותו שהקשה למה כשול של אחר השבת בשבת מיקרי שלא עבד מצוה, ועי' אבני"ז או"ח סימן מ"ח מה שתירץ, ועיי' קה"י כאן סימן מ"ט, ועי' חת"ס בחידושי סוגיות (נדפס בלונדון תשכ"א) סימן ח' שמאריך לבאר דעת הש"ך (מובא כאן בח"י בחת"ס השלם בהגה אות ר"ג).

דף קלח

103) כך פסק המג"א סימן שט"ו ס"ק י"ב, ועי' שעה"צ שם אות מ"ה שהביא חולקין.

104) בה"ל סוכה, או"ח סימן תרכ"ו סעיף ג'.

105) עי' נוב"ת או"ח סימן ל'.

106) ועוד טען שם שכיון שיש לפאראסאל קרסים ולולאות לפתחו ולסגרו לא גרע מטלית כפולה שיש עליה חוט או משוחה (ועיי' בנו"ב שהשיב ע"ז דמ"מ תו"ס והרי"ף חולקין על היתר זה כיון שפאראסאל יש לה גג טח (כיון שהוא רוחב טח בפחות מג' לגג).

107) כתב שם הנו"ב שאינו מכוון לאהל (ועי' שעה"צ ס"י ש"א ס"ק קפ"ז שמבאר דכובע לא הוי אהל לרש"י כיון שהוא דרך לבישה), ועיי' בנו"ב שכי עוד טעמים למה אינו חשיב כאהל.

108) (ואפי' אם הפאראסאל כבר פתוח מערב שבת כתב הנו"ב דאין להשתמש בו בשבת משום מראית העין, ועיי' בכל התשובה שנגע בהרהר פרטים השייכים למיכלתין), ועי' ביאור הלכה סימן שט"ו ס"ח ד"ה טח שהביא הרבה אחרונים שמחמירים כנו"ב ומסיק דהשומר נפשו ירחק מזה מאד.

דף קלט

109) וכתב הרמב"ם (תשו' פאר הדור, ומובא בב"י ובמג"א בהלכות ציצית סימן י"ג) דאפי' בלילה דלאו זמן ציצית מותר דחשוב נוי לבגד (וכן מותר לאשה לצאת בהם), וכתב שם דלא חשיבי נוי לבגד אא"כ הם כשרים.

110) סימן ש"א סעיף ל"ט (ועיי' בסעיף ל"ח שם שהביא לשון הרמב"ם שכתב כהר"ח).

111) כלל נ"ו הלכה י"ד, מובא במשנ"ב שם בסימן ש"א ס"ק ק"י.

112) עי' ערוך השולחן שם סק"ז ובתהלה לדוד ס"ק ל"ב שחולקין על הח"א ומקילין כדעת השו"ע, וכן פסק המנחת יצחק ח"ג סימן ס"א וס"ב.

113) הבאנו שם דעת הפרמ"ג סימן י"ג סק"ב (מובא בשנ"ב שם) שאסור לצאת לרה"ר בשבת בטלית קטן פחות מכשיעור, וחולק עליו החזו"א או"ח ג-כח וס"ל דכיון שאין דעתו להשלימו בטל לגבי הבגד וכ"כ בתשו' ארץ צבי סימן א'.

דף קמ

114) עי' מהר"ל בחידושי אגדות, ועי' בספר שערים מצויינים בהלכה בשם שער המצות להרה"ק רח"ו פרשת עקב דף קא. שכי דכל דברי הגמ' כאן הם סתרי תורה עיי' ועיי' יערות דבש ח"ב דרוש ט"ז שמבאר הגמ' עיי' האר"י ז"ל שאמר דסכנה היא לאכול ירקות אם לא שיאכלם בכונת האכילה להעלות הניצוצת שבה עיי'.

115) כתב כן כדי להמליץ בעד המנהג שנתחדש בימיו לחדש חידושים יותר מדי, ומבאר דעל ידי החידושים בכל דף ועמוד זוכר הכל "דמילתא דתמיהה מידכר דכירא".

דף	This Al Hadaf was made possible by the following <i>daf</i> dedications...	יום	
קכג	לז"נ מוריני ורבינו הרב ר' אברהם יעקב בן ר' מאיר פאם ז"ל *	כח אב	Fri
קכד	לז"נ אסתר בת יעקב מיכאל ז"ל *	כט אב	SH
קכה	לז"נ ר' יוסף דוב בן מנחם ז"ל *	ל אב	Sun
קכו	לז"נ ר' יצחק מאיר ב"ר אליהו ז"ל ISAAC WEISSMAN ז"ל (יום היארצייט כ"ו אב)	א אלול	Mon
קכז	לז"נ חיה רות בת ר' יוסף דוב ז"ל *	ב אלול	Tues
קכח		ג אלול	Wed
קכט	לז"נ זאב בן נפתלי הרץ הלוי ז"ל *	ד אלול	Thrs
	לז"נ זקני קלמן יהודה בן יהודה ז"ל * (JULIUS KNOLL 3rd Yartzeit) נפטר בשם טוב ובשבה טובה ד' אלול תשס"ב, July 25 1898-Aug 12 2002		Sept. 8
קל		ה אלול	Fri
קלא		ו אלול	SH
קלב	לז"נ טשארנע פראדל בת ר' יעקב ז"ל *	ז אלול	Sun
קלג		ח אלול	Mon
קלד		ט אלול	Tues
קלה	לז"נ הרב מנחם בן אברהם אריה הכהן ז"ל *	י אלול	Wed
קלו	In memory of SYLVIA TOMASZEWSKI o"ח; לז"נ צפורה בת כתריאל ז"ל *	יא אלול	Thrs
קלז		יב אלול	Fri
קלח	In memory of SAUL DAVID SMALL; לז"נ ר' שלום דוד בן נחום אליהו הלוי ז"ל *	יג אלול	SH
קלט	In memory of HAROLD LANE o"ח; לז"נ צבי הירש בן יעקב הלוי ז"ל *	יד אלול	Sun
	by Dovid Faigen in memory of his father ISRAEL FAIGEN - לז"נ ישראל בן שמואל ע"ה *	טו אלול	Mon

* Denotes Yartzeit

Cong. Al Hadaf
P.O. Box 791
Monsey, NY 10952
Ph. & Fx. 845-356-9114

Please donate generously to our Rosh Hashana appeal. Please send in your *Shana Tova* greetings now so they can be printed on time for Rosh Hashana. Thank You!

AL HADAF (USPS #014068) is published semi-monthly, 24 times a year, for \$40 per year for US subcr. \$54-Canada, \$65-Overseas, Email \$25: by Cong. Al Hadaf Inc., 17 N Rigaud Rd., Spring Valley NY 10977-2533. PERIODICALS postage rates PAID at Spring Valley NY and at additl mailing offices

POSTMASTER: Send address changes to; Al Hadaf, P.O. Box 791, Monsey NY 10952

(c) 2005 Not to be reproduced in any form whatsoever without permission from publisher. Published by; Cong. Al Hadaf/ P.O. Box 791/ Monsey, NY 10952. Rabbi Zev Dickstein - Editor. For subscription, dedication, or advertising info. contact the office at 845-356-9114. Email cong_al_hadaf@yahoo.com